

Posudek diplomové práce Bc. Petra Vaškovic *Existence bez existujícího*, ÚFaR FF UK
Praha, 2017

Práce Petra Vaškovic, věnovaná myšlení Emmanuela Lévinase, si klade za cíl osvětlit vzájemný vztah tří „jinakostí“ v Lévinasově díle: *il y a*, živlu a absolutní jinakosti. Osvětlení jejich vzájemného vztahu je podle Petra Vaškovic nezbytné zejména proto, že tyto tři pojmy stojí v základech nové metafyziky, kterou Lévinas představuje v *Totalitě a nekonečnu*. Textově se práce opírá zejména o právě zmíněný spis a také o některé rané texty, zejména o spisek *Existence a ten, kdo existuje*.

Práce je přehledně rozdělena do pěti kapitol. Po úvodních metodologických poznámkách (kap. 1) se autor věnuje pojmu *il y a* (kap. 2), živlu (kap. 3) a absolutní jinakosti (kap. 4), aby svůj výklad uzavřel syntetizujícím závěrem, ve kterém všechny tři formy jinakosti uvádí do souvislosti (kap. 5).

V rámci výkladu pojmu *il y a* Petr Vaškovic přesvědčivě ukazuje, že úvahy o *il y a* jsou součástí Lévinasova vyrovnání se s Heideggerovou filosofií. Je to patrné již na Lévinasově rétorické otázce, kterou Petr Vaškovic cituje: „Není úzkost před bytím – hrůza z bytí – stejně původní jako úzkost před smrtí?“ (10) Návaznost mezi Heideggerem a Lévinasem autor ukazuje zejména v podkapitolách III a IV. Autor uchopuje pojem *il y a* primárně jako neurčitost, sekundárně též (s oporou v Lévinasově vazbě na Pascala a se zřetelem k metaforám, které Lévinas používá) jako *prostor* neurčitosti. V „Kritické poznámce“ přitom autor oprávněně formuluje otázku přesvědčivosti vykazání *il y a* jako *ontologického* konceptu. Zajímavé a interpretačně přínosné je po mém soudu i srovnání Lévinase s Blanchotem, byť se domnívám, že by náhledy získané tímto srovnáním bylo možné vytěžít intenzivněji. Otázka, která podle mého názoru není autorem dostatečně ostře formulována a k níž by se mohl vyjádřit v rámci obhajoby, se týká toho, z *jakého důvodu* Lévinas požaduje ontologickou separaci (a nestačí mu Heideggerova ontologická diference). Autor píše: “Bytí tedy není pouze odlišné od jsoícího, ale naopak je od něj zcela separované, a proto i zcela neuchopitelné.” (46) Není logika Lévinasových úvah spíše opačná, tedy že kvůli prázdnotě a hrůze (z) bytí chceme z bytí uniknout, a proto Lévinas požaduje ontologickou *separaci*?

Ve třetí kapitole autor usouvztažňuje pojem živlu s Heideggerovou koncepcí „es gibt“. Petr Vaškovic směřuje k formulaci této kontrapozice: “Pokud podržíme vymezení *il y a* jako neurčitého prostoru, pak v kontrastu s tím můžeme živlu definovat coby neurčitý obsah.” (67)

K výkladu v této části mám pouze jednu otázku. Mohl by Petr Vaškovic vyložit, jakým způsobem a v jakém smyslu je funkcí živlu „subjekt od nekonečna oddělit“ (66)?

Kapitola věnovaná absolutní jinakosti předkládá po mém soudu zbytečně zdlouhavý popis Lévinasova jasného a velmi dobře známého odsudku západní tradice. Domnívám se, že zajímavější by bylo zamyslet se nad tím, zda je Lévinasovo vyprávění o západní tradici skutečně přesvědčivé.¹ V každém případě – vzhledem k autorově vlastní tezi, že vzájemný vztah různých jinakostí v Lévinasově díle je nutné osvětlit kvůli lepšímu pochopení metafyziky, kterou Lévinas představuje v *Totalitě a nekonečnu* – se domnívám, že by bylo vhodné věnovat více pozornosti Lévinasovým *pozitivním* tezím líčícím „nekonečno“. Proč a v jakém smyslu je vztah k nekonečnu sociální vztah? Proč Lévinas klade důraz na řeč, resp. na učení?

Ačkoli považuji za nešťastné tvrdit, že „hylemorfismus je ... nepostradatelným aspektem fenomenologického náhledu“ (93), závěrečný pokus Petra Vaškovice zasadit tři tematizované formy jinakosti do hylemorického schématu je pozoruhodný. Podle autora je *il y a* forma bez obsahu, živél obsah bez formy, a absolutní jinakost „jinakost *bez formy a obsahu*“. V tomto bodě však znovu, domnívám se, vyvstává problém nedostatečného rozvinutí Lévinasových úvah o absolutní jinakosti. Lze se spokojit s představou, že tvář je bez formy a obsahu? Co chce Lévinas říci tezí, že tvář „proráží formu, která ji nicméně vymezuje“ (96)?² Má hlavní otázka či námitka je však obecnější: ačkoli autor ukazuje poměrně přesvědčivě *možnost* aplikovat na Lévinasovu koncepci hylemorického schéma, co touto aplikací získáme? Získáváme lepší porozumění pro Lévinasovu metafyziku? Pokud ano, v čem toto porozumění spočívá?

Z pozice vedoucího předložené diplomové práce bych rád ocenil nasazení a pečlivost, kterou Petr Vaškovic prokázal při jejím řešení. Soustředil při tom pozornost na celou škálu témat, z nichž pouze některá jsou obsažena v definitivní verzi práce. Zároveň však autorova svědomitost částečně stojí za dvěma problematickými aspekty předložené práce: za prvé se domnívám, že některé rozbory by bylo možné zkrátit, představit zhuštěněji a bez zbytečných opakování, za druhé mám za to, že práce nemá zcela uspokojivý závěr. Jako by v ní chyběla ještě jedna celková reflexe, která by shrnujícím způsobem vyložila, co přesně jsme na jejím základě získali pro porozumění Lévinasově metafyzice, resp. jak přesně chápat *dynamiku* mezi třemi sledovanými formami jinakosti.

---

¹ Lze například „tvrdit, že klasická metafyzika a ontologie se ve skutečnosti nikdy ani nepřiblížily objektu, ke kterému směřovaly“ (83)?

² Ostatně i z této citace je patrné, že tvář *má* určitou formu, třebaže ji zároveň proráží.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a se zřetelem k výše řečenému ji předběžně navrhuji hodnotit jako (lepší) *velmi dobrou*; pokud však autor během obhajoby uspokojivě odpoví alespoň některé z výše zmíněných otázek, nebráním se ani hodnocení *výborně*.

V Urbanově 25. 8. 2017

Martin Ritter, Ph.D.